

УДК 373.5.018-048.58(73)

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vpe.2022.36.11501>

АЛЬТЕРНАТИВНІ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В США

Юлія Дмитрів

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Туган-Барановського, 7, Львів, Україна, UA-79005
Yuliia.Dmytriv@lnu.edu.ua*

Розглянуто проблему альтернативної освіти в США як однієї з інноваційних форм навчання, поява якої зумовлена низкою чинників, серед них – політичні, економічні, соціально-культурні перетворення, які безперервно відбуваються у світовому просторі. Саме ці трансформації, які впливають на освітнє середовище, сприяють появі нетрадиційних підходів, нових освітніх форм навчання та змінюють погляд батьків на освіту їхніх дітей. Зміни в організації суспільства, глобальні пандемії, війни провокують батьків шукати розв'язання проблеми здобуття освіти у нетрадиційний спосіб, адже як перед ними, так і перед дітьми постають нові виклики, які потребують негайного реагування та нового бачення для їх вирішення.

Для здобуття учнями якісної освіти потрібен індивідуальний підхід до процесу їхнього навчання. Однак, зважаючи на певні особливості учнів (низький рівень продуктивності, емоційні та поведінкові порушення, низька розумова активність, потреба у додатковому поясненні вчителем питання), виникла потреба у додатковому супроводі таких дітей педагогом та батьками. Пошук ефективних засобів для сприяння розвитку особистості учня та розширення його знань, умінь, навичок та компетенцій залишається актуальним й сьогодні.

На основі аналізу зарубіжної та вітчизняної науково-педагогічної літератури визначено сутність поняття альтернативної освіти, а також періодизацію її становлення та виявлено відмінності між традиційною та альтернативною системою освіти в США. Охарактеризовано основні етапи розвитку альтернативної освіти, зокрема: фрагментарний, уніфікований, прогресивістсько-універсальний, пошуковий, інноваційно-реформаторський та реформаторський. Розкрито зміст поняття «альтернативної школи» як форми реалізації альтернативної освіти у педагогічній практиці в історичному та сучасному контексті. Описано типологію альтернативних шкіл у США за М. А. Рейвід.

Ключові слова: альтернативна освіта США, періодизація альтернативної освіти, альтернативна форма навчання, альтернативні школи США, типологія альтернативних шкіл, освітні трансформації.

Постановка проблеми. Світові суспільні перетворення приводять до трансформації освітньої галузі. Динамічні зміни сприяють модернізації традиційних та появі нових підходів, методів і форм навчання у сучасному

освітньому середовищі. Виклики, які періодично виникають перед учасниками освітнього процесу, змушують кожного з них ставати гнучкими, здатними легко адаптуватися до будь-якої ситуації, вміти критично мислити тощо. Більше того, зміни, які щоденно відбуваються в різних сферах суспільного життя, в тім числі і в освіті, стали передумовою до появи на противагу традиційним значної кількості альтернативних форм навчання. Значний розвиток альтернативні навчальні підходи здобули в освітньому середовищі США як одному з найбільш відкритих до запровадження інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання альтернативних форм навчання в контексті сучасності, у тім числі американському освітньому просторі, досліджено вітчизняними та іноземними науковцями.

Зокрема, над проблемою розвитку альтернативної освіти працювали: І. Ветрова, В. Коваленко, Г. Джуринський, О. Джуринський, Р. Ньюманн, М. Рейвід. Більше того, Л. Воробйова у своєму дослідженні, орієнтованому на розвиток ідей Дальтон-плану в шкільній освіті США, Нідерландів, Польщі, більш детально розглядає аспекти методології теорії і практики альтернативної освіти на прикладі США та європейських країн. Велику кількість вітчизняних досліджень у галузі альтернативної освіти за кордоном проведено українською дослідницею О. Заболотною, чії наукові праці зосереджено на вивченні теорії та практики альтернативної шкільної освіти у країнах Європи, крім того акцентовано увагу на соціалізації учнів у загальноосвітніх та альтернативних закладах освіти у США.

Дослідження сучасного стану альтернативної освіти не втрачає своєї актуальності й сьогодні. Зокрема, зарубіжні вчені, такі як А. Гарофано, Б. Клейнер, Е. Паннерс, К. Лер, Р. Моро, Р. Порч, Дж. Сейбл, Е. Фарріс, Є. Залойська, Збишко, Б. Шліверський, досліджують актуальний стан альтернативної освіти. Тому **метою статті** визначено дослідження історичних процесів та особливостей розвитку альтернативних форм здобуття середньої освіти у США.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема забезпечення якісної освіти для американських школярів викликала широкий спектр освітніх досліджень та експериментів, починаючи з другої половини ХХ ст. Оскільки в цей час систематично постають нові виклики, проблеми, впроваджуються освітні практики, то все більше з'являється запитань до того, як забезпечити якісну освіту. Загалом освіта у Сполучених Штатах Америки є прикладом системи освіти із децентралізованим управлінням, автономією, завдяки своїй структурі, багаторівневості, різноманітності джерел фінансування. Більшість штатів локалізовано створюють освітні програми, плани, які вважають «альтернативними», а також подають офіційні визначення альтернативної освіти у своїх статутах і кодексах, однак серед

них немає консенсусу щодо уніфікованого визначення альтернативної освіти. У той самий час існує стійка характеристика альтернативних шкіл, адже вони були створені для задоволення потреб учнів, для яких традиційний освітній заклад був некомфортним та не задовольняв особливостей дитини, не брав до уваги її індивідуальні потреби. Саме тому учні мали можливість значно краще навчатися поза межами традиційних освітніх закладів.

Сьогодні, згідно з сучасними вітчизняними дослідженнями, альтернативна освіта – це “процес і результат засвоєння людиною систематичних знань, умінь і навичок, розвиток мислення та почуттів, формування світогляду та пізнавальних інтересів за межами конвенціональної системи шкільництва, що забезпечується нетрадиційними педагогічними формами, методами та видами контролю” [1].

Водночас словник Мерріама-Вебстера трактує дефініцію альтернативної освіти як “освітньої програми або системи, яка відокремлена від основної освітньої програми або системи та розроблена спеціально для студентів з академічними або поведінковими труднощами” [5]. Сучасна американська наукова спільнота розглядає альтернативну освіту як ініціативу в рамках громадського шкільного округу, чартерної школи або освітньої кооперації, створеної для обслуговування учнів із груп ризику, чії потреби не задовольняються в традиційних шкільних умовах [7].

Згідно з американськими науковими дослідженнями альтернативна освіта розвивалася, щоб втілити широкий спектр можливостей для обслуговування учнів із різними особливостями, інтересами та здібностями. Проте сучасна альтернативна освітня система поділяє ту саму філософію, що і її попередники, й пояснює її у вислові: «один фасон підходить не для всіх» [9].

Аналізуючи американську наукову літературу, спрямовану на дослідження процесів розвитку альтернативної освіти в США, вчені виділяють такі етапи її становлення:

- фрагментарний етап (кінець XVI – початок XIX ст.) – можливість навчатись вдома, у приватних та парафіяльних школах була доступна лише для дітей із заможних сімей;
- уніфікований етап (30- 90 рр. XIX ст.) – формування демократичного суспільства, конституційного устрою та уніфікації сприяли масовості освіти;
- прогресивістсько-експериментальний етап (кінець XIX ст. – початок XX ст.) – закріплення прогресивізму сприяло створенню експериментальних шкіл і нових дидактичних систем (Ф. Паркер, Дж. Дьюї, Дж. С. Каунтс, В. Х. Боуд та ін.) на основі ідей прогресивізму;
- пошуковий етап (70-ті роки XX ст.) – проведення активних пошуків нових, альтернативних способів здобуття освіти у США, що сприяло

виникненню інших можливостей навчання: “вільні школи, що виникли на основі ліберальної гуманістичної філософії; альтернативні школи, які ґрунтувалися на консервативних релігійних і культурних традиціях; школи змішаного типу”;

- інноваційно-реформаторський етап (90-ті роки ХХ ст.) – значне поширення альтернативних форм освіти з метою забезпечення якісної освіти для дітей із нацменшин та невстигаючих у загальноосвітній школі, впровадження альтернативності у середню освіту на законодавчому рівні;
- варіативний етап (кінець ХХ ст. – початок ХХІ ст.) – автономність освітньої політики з акцентом на ріст соціальної справедливості в освітній галузі; впровадження програм вільного вибору, які сприяють поширенню нових типів альтернативних шкіл, серед яких: школи-магніти, чартерні школи, ваучерні програми, домашнє навчання [2, с. 63].

Головною ідеєю американської альтернативної освіти є твердження про те, що школа повинна не так давати знання, як піклуватися про розвиток у дітей вміння спостерігати, мислити й робити висновки, а також формувати навички самоосвіти, виховувати пізнавальний інтерес і здатність до самостійності [9]. Освітня мета альтернативних шкіл полягає в тому, щоб допомогти учням стати якомога продуктивнішими та незалежними після повернення до традиційної школи або під час взаємодії з соціумом. Цьому сприяє невелика кількість студентів, індивідуальні інструктажі, які зосереджуються на академічних основах, навчальна програма самостійного темпу та акцент на індивідуальних досягненнях учня. Як наслідок, альтернативні школи відрізняються від традиційних своїм способом організації, програмами та середовищем.

Сьогодні альтернативна освіта найбільшою мірою утверджує варіативну складову освіти, що дає змогу віднайти індивідуальну освітню траєкторію, запропонувати можливий спектр форм та способів здобуття освіти. Вона з кожним днем перетворюється на поліморфну структуру, яка здатна показати різноманіття цілей, змісту та методів організації освітнього процесу, із залученням інноваційних підходів та технологій. Завдяки цьому освіта стала більш відкритою, незалежною від постулатів та стереотипів, здатною продукувати нову реальність. Внесення більшої автономності у заклади освіти, зокрема під час вибору стратегії розвитку, цілей, змісту, способів організації та ведення роботи, сприяють тому, аби все якіснішими ставали освітні послуги, а шкільні класи – наповненими та сучасними. Така академічна свобода дає право педагогу мати власний педагогічний стиль, вносити творчість у навчальний процес та в процес оцінювання, обирати

навчальні інструменти (підручники, посібники, робочі зошити) відповідно до рівня освіченості учнів [2, с. 64].

Альтернативні освітні програми існували поза державною освітою задовго до того, як отримали визнання в системі державних шкіл. Вони виникали з різних причин, пов'язаних з особистими, моральними, духовними, релігійними, інтелектуальними та соціальними відмінностями. Відповідно до цих причин, батьки мали змогу обирати тип школи, серед яких можуть бути приватні, релігійні, школи для обдарованих та талановитих, або школи для дітей із соціальними привілеями. Тим часом рух державних шкіл розширювався і мав стати найкращою системою для навчання молоді Америки. Ці події збіглися зі зростанням індустріальної системи країни та промисловим переворотом. Як наслідок, цей рух створив модель шкільного навчання, засновану на запам'ятовуванні та декламації, і був спрямований на розвиток капіталу заради економічного, політичного та соціального розвитку [4].

Однак, починаючи з 60-х років ХХ ст., альтернативні школи стали доповненням до американських державних шкіл. І хоча альтернативні школи існують уже більш ніж шістдесят років, останнім часом простежується значне зростання інтересу до цієї форми здобуття освіти. Зросла кількість альтернативних шкіл, а також збільшилось законодавче підґрунтя стосовно системи альтернативної освіти у Сполучених Штатах Америки.

Альтернативну школу характеризують як нетрадиційне середовище, яке забезпечує потреби учнів, які неможливо задовольнити в традиційних умовах. Це школа, яка є доповненням до державних шкіл та забезпечує освіту, відмінну від традиційного шкільного навчання, спеціальної освіти або професійної освіти. Альтернативні школи, головне, можуть включати чартерні школи, якими керують державні установи. Зокрема, альтернативні школи підпорядковані державним шкільним системам.

На федеральному рівні альтернативна школа визначається як “державна початкова/середня школа, яка задовольняє потреби учнів, які зазвичай не можуть бути задоволені у звичайній школі; надає нетрадиційну освіту, слугує доповненням до звичайної школи або виходить за межі категорій звичайної, спеціальної чи професійно-технічної освіти”.

Дослідниця освіти у США, Мері Ен Рейвід, виділяє класифікацію типів альтернативних шкіл, які ґрунтуються на критерії вибору шкільних програм:

- Школа “першого типу” пропонує повну, багаторічну освіту для усіх учнів, у тім числі для тих, хто потребує більшої індивідуалізації, шукає інноваційну чи ускладнену навчальну програму, кидає навчання, але бажає отримати свій диплом. Повна навчальна програма пропонує учням такий обсяг кредитів, який необхідний для закінчення навчання. Інші характеристики відрізняються від стандартної організації та

практики шкільництва: гнучкість, автономія та розширення прав і можливостей учителів і учнів; турботливий, професійний персонал; малий розмір школи і невеликі класи; персоналізований підхід до усіх учнів, який здатний сформувати відчуття причетності учня до навчального процесу та включає індивідуальні інструктажі, самостійну роботу та консультування щодо кар'єрних можливостей. Моделі можуть варіюватися від “школи у школі” до магнітних, чартерних шкіл, шкіл без стін, шкіл досвіду, шкіл, орієнтованих на кар'єру та роботу, програм відновлення до шкіл після закінчення робочого дня та шкіл у нетипових умовах, як-от торгові центри та музеї.

- Школа “другого типу”, відмінною характеристикою якої є дисципліна, має на меті відокремити, підтримувати та змінювати учнів, які зривають навчальний процес. Учні зазвичай відправляють до такої школи на певні періоди часу або доти, доки не будуть досягнуті цілі щодо їх поведінки. Оскільки навчання є короткостроковим, навчальний план обмежується кількома основними обов'язковими курсами або повністю забезпечується “домашньою школою” у вигляді списку завдань.

- Школа “третього типу” – забезпечує короткострокові, але терапевтичні умови для учнів зі соціальними та емоційними проблемами, які створюють академічні та поведінкові бар'єри для навчання класу. Хоча ці школи орієнтовані на конкретні групи учнів, вони пропонують консультації, доступ до соціальних послуг та академічну реабілітацію. Такі учні у будь-який час можуть відмовитися від відвідування такої школи [8].

Однак альтернативну освіту можна здобувати у різний спосіб, зокрема у державній школі. Яскравим прикладом такої школи є чартерна, яка поєднує приватну ініціативу і державне фінансування. Ще одним видом альтернативного навчання є магнітні школи, які залучають учнів до конкретної програми. Один із принципів магнітної школи полягає в тому, що “існує стільки шляхів навчати, скільки і дітей” [9]. Наступною групою у переліку альтернативних шкіл є незалежні школи, серед яких є й приватні заклади; їх особливістю є більш гнучкий підхід до підбору персоналу та освітніх підходів. Зразками таких шкіл є школа Монтесорі та Вальдорфа. Ще однією варіацією альтернативного здобуття освіти є самоосвіта. Самостійне здобуття освіти реалізовується на всіх рівнях освіти (від навчання дитини поза межами закладу освіти до самоосвіти дорослих) і може відбуватися диференційно від традиційних форм навчання (або інтегровано) [6, с. 307].

Висновки. Отже, альтернативна освіта з кожним днем стає все більш популярною, з огляду на її переваги та умови розвитку сучасного освітнього середовища. У процесі вивчення іноземних наукових доробків, ми дійшли

висновку, що альтернативна освіта часто є допоміжним елементом процесу навчання, яка здатна провести корекцію поведінкових та емоційних порушень, покращити успішність учня, сформувати вміння до самостійної навчальної діяльності. Використання позитивних надбань американського досвіду у вітчизняній освітній практиці може забезпечити формування нових поглядів на освітній процес у середній школі, запровадження ефективних технологічних підходів, реалізацію можливостей і запобігання багатьом ризикам.

1. *Заболотна О. А.* Теорія і практика альтернативної шкільної освіти у країнах Європейського Союзу : монографія. Умань : ФОП Жовтий, 2013. 372 с.
2. *Козубовська І., Палкуш В., Товканець О.* Розвиток альтернативної освіти в США. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота». № 2 (49). 2021. С. 62–65.
3. *Ajeng Apriliana Nur Icti, Yoyon Suryono.* The Role of Homeschooling in the Modern Era International Conference on Meaningful Education. Vol. 2019. URL : <https://www.researchgate.net/> (дата звернення: 27.03.2022).
4. *Aron L. Y.* (2006). An overview of alternative education. Washington, DC: Urban Institute. URL : <https://www.researchgate.net/> (дата звернення: 01.04.2022).
5. Dictionary by Merriam-Webster. URL : <https://www.merriam-webster.com>
6. *Ed Collom.* The Ins and Outs of Homeschooling: The Determinants of Parental Motivations and Student Achievement, Education and Urban Society. 37. 2005. P. 307–335.
7. Massachusetts Department of Elementary and Secondary Education. URL : <https://www.doe.mass.edu>
8. *Moss E., Strawhun J., & Peterson R. L.* Alternative schooling. Strategy brief. Lincoln, NE: Student Engagement Project, University of Nebraska-Lincoln and the Nebraska Department of Education. <http://k12engagement.unl.edu/alternative-schooling>. September, 2014. URL : <https://k12engagement.unl.edu/> (дата звернення: 01.04.2022).
9. *Sliwka A.* The contribution of alternative education, In: OECD, Innovating to learn – learning to innovate. Paris : OECD/CERI, 2008. URL : <https://www.oecd.org/education/ceri/40805108.pdf> (дата звернення: 23.03.2022).

Стаття: надійшла до редколегії 23.03.2022
доопрацьована 05.04.2022
прийнята до друку 08.04.2022

ALTERNATIVE FORMS OF SECONDARY EDUCATION IN THE USA**Yuliia Dmytriv***Ivan Franko National University of Lviv,
Tuhan-Baranovskoho Str., 7, Lviv, Ukraine, UA-79005*

The article examines the issue of alternative education in the United States as one of the innovative forms of education, which emerged due to a number of factors, including political, economic, social and cultural transformations constantly occurring in the world. These transformations have an effect on the educational environment by contributing to the emergence of non-traditional approaches, new educational forms, and alter parents' views on the education of their children. Changes in the organization of the society, global pandemics, and wars urge parents to seek solutions to the educational problems of their children, because they face new challenges which require immediate response and a new vision to solve them.

Acquiring quality education requires an individual approach to each student. However, due to certain students' characteristics (low level of productivity and mental activity, emotional and behavioral disorders etc.), there is a need in additional teachers and parents' support. The search for the effective means to promote the development of a student's personality and expand their knowledge, skills, abilities remains relevant today. Based on the analysis of foreign and domestic scientific and pedagogical literature, the essence of the alternative education is determined, the periodization of its formation and the differences between traditional and alternative education in the United States are substantiated. It is argued that the main stages of the alternative education development are: fragmentary, unified, progressive and universal, exploratory, innovational-reformist and reformist. The content of the concept "alternative school" as a form of alternative education implementation in pedagogical practice is presented in historical and contemporary contexts along with the typology of American alternative schools described by M. A. Raywid.

Keywords: alternative education, periodization of alternative education development, alternative form of education, alternative schools, USA, educational transformations.